

بومی‌سازی و بیگانه‌سازی در ترجمه عناوین کتاب‌های داستان کودکان:

مطالعه موردی کتاب‌های گروه سنی ۳-۶ سال^۱

مهدی لوائی مقدم^۲ و متین مجاهد^۳

چکیده

اهمیت مباحثی چون بومی‌سازی و بیگانه‌سازی در ترجمه زمانی بیشتر می‌شود که مخاطب ترجمه، کودکان باشند. ترجمه کتاب‌های کودک از اهمیت خاصی برخوردار است، زیرا این کتاب‌ها برایشان جنبه آموزشی و تربیتی بسیار دارد. آنها از طریق ترجمه، با فرهنگ و عناصر فرهنگی بیگانه آشنا می‌شوند؛ لذا مترجمانی که در این حوزه فعالیت دارند با مشکلات زیادی مواجه هستند. یکی از بخش‌های حوزه ادبیات کودکان، ادبیات داستانی می‌باشد. این بخش ویژگی‌های خاص خود را دارد. به‌عنوان مثال، در عناوین کتاب‌های داستان، احتمال وجود اسامی خاص و عناصر و مفاهیم مختص فرهنگی می‌باشد. در نتیجه، مترجمان این حوزه، برای انتقال مفاهیم زبان بیگانه مجبورند از تکنیک‌های مختلفی استفاده کنند. هدف مطالعه حاضر، تعیین میزان و نوع راهبردها و تکنیک‌های غالب در ترجمه عناوین کتاب‌های داستان کودکان می‌باشد. جهت انجام این کار، عناوین اصلی کتاب‌های داستان ویژه کودکان ۳-۶ سال در بازه زمانی سال‌های ۹۰-۹۹ در ایران مورد بررسی قرار گرفت. پیکره تحقیق شامل ۹۰ عنوان کتاب داستان بود و تکنیک‌های به‌کارگرفته‌شده در هر کدام مطابق مدل وینی و دارلننه (۱۹۵۸) مشخص شد. نتایج پژوهش نشان داد مترجمان حوزه ادبیات کودکان، در این بازه زمانی، از هر دو راهبرد بومی‌سازی و بیگانه‌سازی در ترجمه این عناوین استفاده کرده‌اند ولی میزان آن دو با یکدیگر متفاوت است. به نحوی که راهبرد بومی‌سازی بیشتر مورد استفاده قرار گرفته است. در بومی‌سازی از تکنیک ترجمه تعادلی یا معادل‌سازی (Equivalence) بیشترین و از تکنیک تغییر شیوه بیان (Modulation) کمترین استفاده را برده‌اند. از طرفی دیگر، در بیگانه‌سازی، تکنیک ترجمه کلمه به کلمه، بیشترین و گرت‌برداری

۱. این مقاله در تاریخ ۱۴۰۰/۱۱/۲۷ دریافت شد و در تاریخ ۱۴۰۱/۰۳/۰۱ به تصویب رسید.

۲. نویسنده مسئول: دانشجوی کارشناسی ارشد مترجمی زبان انگلیسی، گروه زبان انگلیسی، دانشکده ادبیات و علوم

انسانی، دانشگاه بیرجند، ایران؛ پست الکترونیک: lavaee13601360@gmail.com

۳. دانشجوی کارشناسی ارشد مترجمی زبان انگلیسی، گروه زبان انگلیسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه

بیرجند، ایران؛ پست الکترونیک: matin.mojahed1997@gmail.com

(Calque) کمترین کاربرد را داشته است. نتایج به دست آمده در انتخاب راهکارهای ترجمه عناصر فرهنگی در ادبیات کودکان، راهنمای مترجمان این حوزه خواهد بود.
واژه‌های راهنما: بومی‌سازی، بیگانه‌سازی، تکنیک، عناوین کتاب‌های داستان

۱. مقدمه

ممکن است مفاهیمی در زبان و فرهنگ مبدأ وجود داشته باشد که به علت فقدان آنها در زبان و فرهنگ مقصد، ترجمه آنها با مشکل مواجه شود. بیکر (۱۹۹۲)، یازده نوع مشکل ترجمه را برشمرده است. پیچیدگی انتقال این مفاهیم زمانی که مخاطب ترجمه، کودکان باشند به مراتب بیشتر می‌شود؛ زیرا ترجمه کتاب‌های کودک از اهمیت خاصی برخوردار است.

لارنس ونوتی (۱۹۹۵) دو راهبرد اصلی بومی‌سازی و بیگانه‌سازی را معرفی می‌کند. این دو راهبرد، عمدتاً برای ترجمه مفاهیم خاص فرهنگی استفاده می‌شوند. بومی‌سازی، اشاره به تلاش مترجم در نزدیک کردن متن ترجمه شده به فرهنگ مقصد دارد. بالعکس، بیگانه‌سازی، اشاره به تلاش مترجم در نزدیک کردن متن ترجمه شده به فرهنگ مبدأ دارد. متن بومی‌سازی شده، برای خواننده متن مقصد، بهتر و جذاب‌تر می‌باشد؛ ولی گاهی اوقات هدف مترجم آشنا کردن خواننده با فرهنگ زبان مبدأ است و در این مورد بایستی از بیگانه‌سازی استفاده کند.

طبق نظر اپشتن (۲۰۱۰) در خصوص ترجمه برای کودکان، مترجمان در مواجهه با کودکان بیشتر بومی‌سازی را به کار می‌گیرند. صاحب‌نظران حوزه ترجمه ادبیات کودکان، متذکرند در روش و راهکارهای ترجمه، تفاوت‌های اساسی بین ترجمه مختص بزرگسالان و ترجمه مختص کودکان وجود دارد (یزدی، ۲۰۱۲). یکی از تفاوت‌های عمده اینست که کودکان دانش بزرگسالان در زمینه تفاوت فرهنگ‌ها، ایدئولوژی‌ها و جهان

اطراف را ندارند و در واقع ترجمه برای آنها جنبهٔ آموزشی هم دارد.

۲. پیشینهٔ تحقیق

تا آنجا که بررسی پژوهش‌های پیشین نشان می‌دهد، در خصوص ترجمه و بومی‌سازی عناوین کتاب‌های داستان کودکان در ایران، تاکنون مطالعه‌ای صورت نگرفته است. البته دربارهٔ ترجمه، راهبردها و تکنیک‌های استفاده شده توسط مترجمان این حوزه، در رابطه با سایر بخش‌های ادبیات کودکان، در داخل و خارج از بافت ایران مطالعات زیادی انجام شده است. در ادامه به مرور برخی از این مطالعات می‌پردازیم.

خویرا (۲۰۱۰)، مطالعه‌ای با عنوان «استراتژی‌های به‌کار رفته در ادبیات ترجمه‌شدهٔ کودک از زبان انگلیسی» در جهان عرب انجام داد. این تحقیق، به موضوع تحمیل ایدئولوژی مترجم در متن ترجمه‌شده می‌پردازد. وی در این تحقیق به این نتیجه رسید که مترجمان برای از بین بردن سوء تفاهمات فرهنگی و ایدئولوژیکی از تکنیک‌های متفاوتی از جمله حذف، اضافه، اصلاح و غیره استفاده می‌کنند. شاید بتوان گفت یکی از دلایل این تحمیل، جلوگیری از حذف و رد متن ترجمه‌شده توسط جامعه مقصد می‌باشد. البته، همیشه تلاش مترجمان برای انتقال ایدئولوژی‌های مدنظر و مشخص، با موفقیت روبرو نمی‌شود.

توکل‌دوانی (۲۰۱۲)، تحقیقی با عنوان «دستکاری در ترجمهٔ ادبیات کودک» انجام داد. وی سه ترجمهٔ فارسی رمان "Anne of Green Gables" را مورد بررسی قرار داد. این تحقیق گویای اینست که مترجمان در ترجمهٔ این رمان در قسمت‌های مختلف آن دستکاری انجام داده‌اند. به‌عنوان مثال، قسمت‌هایی از آن را حذف و یا اضافه نموده‌اند. محقق، انجام این قبیل کارها را منجر به کم شدن ناپیدایی مترجمان می‌داند.

یزدی (۲۰۱۲)، پژوهشی با عنوان «بومی‌سازی و بیگانه‌سازی در ترجمه ادبیات کودک دهه ۸۰ در ایران» انجام داد. وی در پایان به این نتیجه رسید ترجمه اصطلاحی^۱ و طبیعی‌سازی^۲ بیشترین آمار استفاده در بومی‌سازی داشته است. از طرفی دیگر، در بیگانه‌سازی، تکنیک قرض‌گیری^۳ بیشترین کاربرد را داشته است.

بهره‌مند (۲۰۲۰) مطالعه‌ای با عنوان «راهکارهای به‌کارگرفته شده در ترجمه انگلیسی به فارسی ادبیات کودک بر مبنای مدل کلینگ‌برگ» انجام داد. نتایج این مطالعه نشان داد مترجمان از راهکارهای مختلفی در هنگام ترجمه ادبیات کودکان استفاده می‌کنند که هدفشان از این کار تلاش برای انتقال معنی درست متن مبدأ در بافت مقصد می‌باشد. البته نکته‌ای که می‌توان اضافه نمود، این است که با توجه به دانش محدود کودکان نسبت به فرهنگ‌های بیگانه، این تلاش، همیشه منجر به انتقال کامل مفاهیم نمی‌گردد.

در حوزه ادبیات کودکان، محققان در زمینه بومی‌سازی و بیگانه‌سازی، به دو گروه عمده، تقسیم می‌شوند. عده‌ای راهبرد بومی‌سازی و عده‌ای دیگر، راهبرد بیگانه‌سازی را غالب می‌دانند.

۱.۲. بومی‌سازی

تعدادی از صاحب‌نظران معتقدند زمانی که مخاطب از دانش محدود برخوردار است، راهبرد بومی‌سازی بهتر از بیگانه‌سازی عمل می‌کند.

زارع و فیروز‌کوهی (۲۰۰۹) تحقیقی با عنوان «مطالعه تحولات تاریخی راهکارهای بومی‌سازی و بیگانه‌سازی مفاهیم خاص فرهنگی» انجام دادند. در آن پژوهش

-
1. Idiomatic translation
 2. Naturalization
 3. Borrowing

بومی‌سازی و بیگانه‌سازی در ترجمهٔ عناوین کتاب‌های داستان کودکان ... ۱۱

به بررسی راهکارهای عمدهٔ به‌کار گرفته شده در ترجمهٔ فرهنگی ادبیات کودکان پرداختند. نتایج تحقیق آنها نشان داد مترجمان از بومی‌سازی بیشتر از بیگانه‌سازی در این زمینه استفاده می‌کنند.

رمضانی (۲۰۱۲) پژوهشی با عنوان «ترجمهٔ اصطلاحات در ادبیات کودک» انجام داد. نتایج این پژوهش گویای اینست که در ترجمهٔ اصطلاحات از زبان انگلیسی، بیشترین راهبرد به‌کار گرفته شده بومی‌سازی می‌باشد. در واقع مترجمان تلاش دارند کودکان درک بهتری از مفاهیم متون بیگانه داشته باشند.

پژوهشگران دیگری نیز نظیر معاذالهی (۲۰۱۱)، هوانگ (۲۰۱۴)، و جان‌نثاری و دیگران (۲۰۱۵) به ترتیب با تحقیقاتی ذیل عنوان «ترجمهٔ ادبیات کودکان: بررسی ترجمهٔ اسامی خاص شخصیت‌ها به‌طور ویژه»، «ترجمه برای کودکان: استراتژی‌های ترجمه و پاسخ خواننده»، «ترجمهٔ ادبیات کودک از منظر پارادایم اسکوپوس و تعادل» به این نتیجه رسیدند که در ترجمهٔ ادبیات کودک بومی‌سازی راهکار غالب است.

۲.۲. بیگانه‌سازی

تعدادی از صاحب‌نظران معتقدند راهبرد بیگانه‌سازی باعث می‌شود کودکان بیشتر با مفاهیم و زبان بیگانه آشنا بشوند. علاوه بر این حس تعامل را در آنها برمی‌انگیزد.

پاکتچی (۲۰۰۸) مطالعه‌ای با عنوان «غرابت‌زدایی و آشنای‌زدایی» در ترجمهٔ ادبیات کودک انجام داد. نتایج این مطالعه نشان داد امروزه هدف ترجمه برای کودکان (حداقل در سطح کتاب‌ها) آشنایی کودکان با فرهنگ بیگانه است.

یالنیوسکین و سیسلیت (۲۰۰۹)، پژوهشی با عنوان «استراتژی‌های به‌کاررفته در

ترجمه اسامی خاص در ادبیات کودکان» انجام دادند. در آن پژوهش به بررسی انواع راهبردهای به کار گرفته شده در ترجمه اسامی خاص در ادبیات کودک پرداختند. نتایج مطالعه آنها نشان داد مترجمان در ترجمه اسامی خاص در ادبیات کودکان به زبان لیتوانیایی، بیگانه‌سازی را بیشتر از بومی‌سازی به کار گرفته‌اند.

با توجه به اینکه مطالعات موجود به بررسی گرایش مترجمان در استفاده از راهکارهای بومی‌سازی و بیگانه‌سازی در حوزه ترجمه عناوین کتاب‌ها پرداخته‌اند، هدف این مطالعه با تعیین میزان و نوع راهبردها و تکنیک‌های غالب در ترجمه عناوین کتاب‌های داستان کودکان، تشخیص اولویت مترجمان بین این دو راهکار است.

۳. پرسش‌های تحقیق

۱. مترجمان بیشتر کدامیک از دو راهبرد بومی‌سازی و بیگانه‌سازی را در ترجمه عناوین کتاب‌های کودکان در دهه ۹۰ در ایران به کار برده‌اند؟
۲. کدامیک از هفت تکنیک معرفی‌شده در مدل وینی و داربلنه (۱۹۹۵) بیشترین استفاده را در هر کدام از دو راهبرد بومی‌سازی و بیگانه‌سازی داشته است؟

۱.۳. فرضیه‌ها

۱. فرضیه ۱. با توجه به مطالعات انجام شده پیشین، در ترجمه متون ادبی کودکان، احتمالاً بومی‌سازی بیشترین آمار را در ترجمه عناوین کتاب‌های داستان ویژه کودکان دارا باشد.
۲. فرضیه ۲. در بومی‌سازی، تکنیک ترجمه تعادلی و یا معادل‌سازی^۱ بیشترین آمار

استفاده و در بیگانه‌سازی، تکنیک ترجمه کلمه به کلمه^۱ بیشترین آمار را داشته باشد.

۴. روش تحقیق

در این مطالعه توصیفی، تعداد ۹۰ عنوان کتاب داستان ویژه کودکان ۳-۶ سال که از زبان انگلیسی به زبان فارسی در بازه زمانی سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۹ در ایران ترجمه شده، به صورت نمونه‌گیری تصادفی انتخاب شد. مترجمان این عناوین، مترجمان حوزه ادبیات کودکان می‌باشند و این عناوین از سایت www.ketabak.org در تاریخ ۲۹ مرداد ۱۴۰۰ استخراج شد. سپس مطابق با مدل وینی و داربلنه (۱۹۵۸)، تکنیک‌های به کار رفته شده در ترجمه هر کدام مشخص شد.

طبق مدل ذکر شده در ترجمه، هفت تکنیک را در دو گروه اصلی می‌توان در نظر گرفت. این دو گروه عبارتند از: الف. ترجمه مستقیم (شامل تکنیک‌های گرده‌برداری^۳ و کلمه به کلمه)، ب. ترجمه غیر مستقیم^۴ (شامل تکنیک‌های معادل‌سازی، جابه‌جایی یا ترانهش^۵، تغییر شیوه بیان^۶، و انطباق یا اقتباس^۷).

در این مدل منظور از قرض‌گیری یعنی انتقال کلمه یا عبارت زبان مبدأ عیناً در زبان مقصد می‌باشد. مراد از تکنیک گرده‌برداری، ترجمه هر کدام از کلمه‌های اصطلاح بیگانه به زبان مقصد می‌باشد. آنچه از تکنیک جا به جایی یا ترانهش مد نظر است، تغییر

-
1. Word-for-Word
 2. Borrowing
 3. Calque
 4. Oblique
 5. Transposition
 6. Modulation
 7. Adaptation

یک طبقه گرامری، به طبقه گرامری دیگر بدون اینکه معنی متن تغییر یابد. تغییر شیوه بیان، تغییر شکل متن از طریق تغییر دیدگاه می‌باشد. نهایتاً مراد از انطباق یا اقتباس همان جایگزینی فرهنگی می‌باشد. در این جایگزینی، عناصر فرهنگی متن مبدأ با عناصر فرهنگی متن مقصد جایگزین می‌شود.

در پایان، بسامد و درصد استفاده هر کدام از تکنیک‌ها محاسبه شد.

۵. یافته‌ها و بحث

در ابتدا، نمونه‌هایی از ترجمه عناوین کتاب‌های داستان و تکنیک‌های به‌کاررفته، در جدول ۱ به نمایش گذاشته می‌شود.

جدول ۱: تکنیک‌های به کار رفته در ترجمه عناوین اصلی چندین کتاب داستان ویژه کودکان

۳-۶ سال در دهه ۹۰

سال انتشار	مترجم	تکنیک به کار رفته در ترجمه	ترجمه عنوان اصلی	عنوان اصلی
۹۳	طاهره آدینه‌پور	کلمه به کلمه	آبی کوچولو و زرد کوچولو	Little blue and Little yellow
۹۲	مریم رزاقی	معادل‌سازی	هدیه‌ای برای مادر بزرگ	Grandma, It's for You
۹۹	عطاری	قرض‌گیری	لولو	Loulou
۹۸	هانیه فکور	کلمه به کلمه	خرس کوچولو و درخت آرزوها	Little Bear and the wishing tree
۹۹	آناهیتا حضرتی کیاوندانی	تغییر شیوه بیان	خوش حال شدی؟	My friend is sad
۹۸	مینا پورشعبانی	کلمه به کلمه	بوسه‌هایی برای بابا	Kisses for daddy
۹۹	آناهیتا حضرتی کیاوندانی	معادل‌سازی	چی کار کردی با خودت!	I broke my trunk

۹۹	الهام کلانتری	کلمه به کلمه	فرانکلین به مدرسه می‌رود	Franklin goes to school
۹۴	هانیه فکور	معادل‌سازی	کنارم بمون! پاندا کوچولو	By my side, little panda
۹۳	شیمیا شریفی	کلمه به کلمه و جابه‌جایی	خرس‌های تو رختخواب و شب طوفانی و ترسناک	The Bears in the bed and the great big storm
۹۲	نگار عجایی	قرض‌گیری / جابه‌جایی	آرتور سبز	Arthur Turns Green
۹۸	جواد کریمی	جابه‌جایی	ابر سیاه دروغ	Lying up a Storm
۹۸	عبدالحسین‌زاده	انطباق	نترسیم وقتی که با هم هستیم	The Ant Hill Disaster
۹۶	مسعود ملک یاری	قرض‌گیری و معادل‌سازی	برای بوآ چی آوردی؟	Boa's bad birthday
۹۰	معصومه انصاریان	انطباق	پیراهن تازهٔ بیل	Bill's new frock
۹۴	آرام وحیدی	تغییر شیوهٔ بیان	من دنیا را دوست دارم	Love Your World

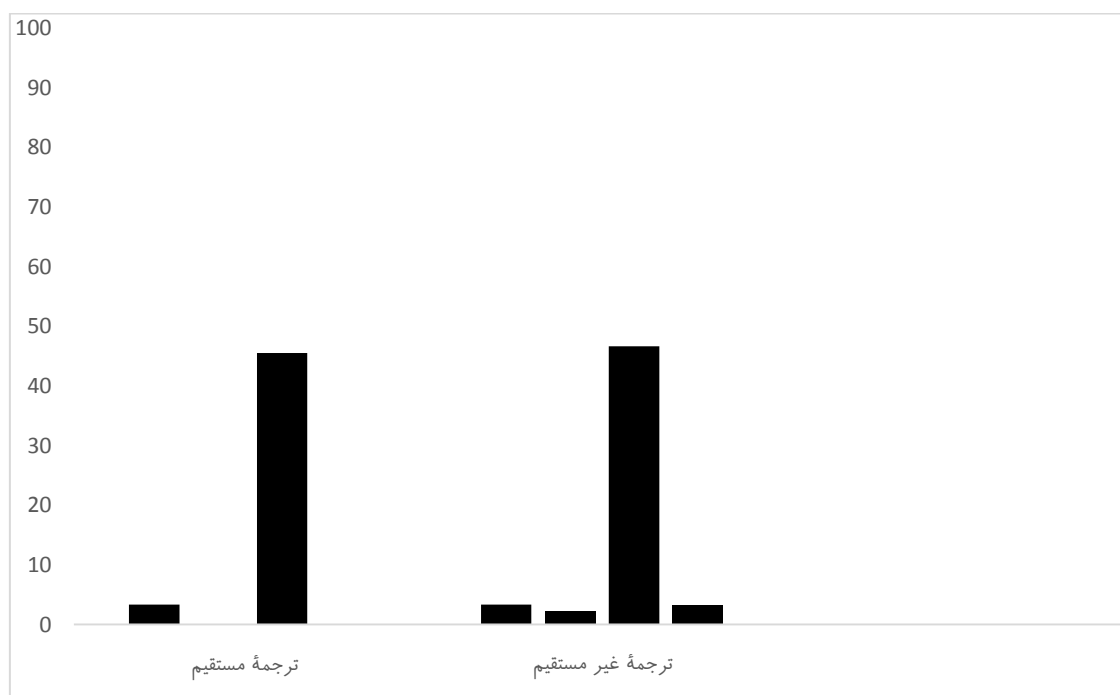
پس از تعیین تکنیک‌های به‌کار رفته، در ترجمهٔ هر کدام از عناوین کتاب‌های داستان، بسامد و درصد استفاده از آنها، محاسبه شد. این اطلاعات، در جدول ۲ و نمودار ۱ به نمایش گذاشته شده است.

جدول ۲: بسامد و درصد تکنیک‌های به‌کار رفته در ترجمهٔ عناوین کتاب‌های داستان کودکان دههٔ ۹۰

میانگین استفاده (درصد)	تعداد	نوع تکنیک
۳/۳۳	۳	قرض‌گیری
۰	۰	گرفته‌برداری
۴۵/۵۵	۴۱	کلمه به کلمه
۳/۳۳	۳	جابه‌جایی (ترانهش)
۲/۲۲	۲	تغییر شیوهٔ بیان

معادل‌سازی	۴۲	۴۶/۶۶
انطباق (اقتباس)	۳	۳/۳۳

(بعضی از عناوین، مشمول دو راهکار می‌شدند، لذا در هر دو راهکار محاسبه گردیدند)

انطباق معادل‌سازی تغییر شیوه بیان جابه‌جایی کلمه‌به‌کلمه گرفته‌برداری قرض‌گیری

نمودار ۱: مقایسه تکنیک‌های به‌کار رفته در ترجمه عناوین کتاب‌های داستان کودکان دهه ۹۰

برای بررسی داده‌ها، می‌توان دو گروه اصلی تکنیک‌های اشاره‌شده را به دو گروه تکنیک‌های مختص بومی‌سازی و بیگانه‌سازی تعمیم داد. گروه بومی‌سازی، شامل انطباق (اقتباس)، معادل‌سازی، تغییر شیوه بیان و جا به جایی (ترانهش) می‌باشد. از سوی دیگر، تکنیک‌های قرض‌گیری، گرفته‌برداری و ترجمه کلمه به کلمه، زیرمجموعه گروه بیگانه‌سازی هستند. با توجه به این مطلب، می‌توان تکنیک‌های به‌کار رفته در ترجمه عناوین کتاب‌های داستان را در دو راهبرد کلی (بومی‌سازی و بیگانه‌سازی) به نمایش گذاشت. این اطلاعات در جدول ۳ و ۴ و همچنین نمودار ۲ نشان داده شده است.

جدول ۳: بسامد و درصد کل تکنیک‌های به‌کار رفته در بومی‌سازی

میانگین استفاده (درصد)	تعداد	نوع تکنیک
۳/۳۳	۳	جابه‌جایی (ترانهش)
۲/۲۲	۲	تغییر شیوهٔ بیان
۴۶/۶۶	۴۲	معادل‌سازی
۳/۳۳	۳	انطباق (اقتباس)
۵۵/۵۵	۵۰	جمع کل

جدول ۴: بسامد و درصد کل تکنیک‌های به‌کار رفته در بیگانه‌سازی

میانگین استفاده (درصد)	تعداد	نوع تکنیک
۳/۳۳	۳	قرض‌گیری
۰	۰	گرفته‌برداری
۴۵/۵۵	۴۱	کلمه به کلمه
۴۸/۸۸	۴۴	جمع کل

نمودار ۲: مقایسه میزان بومی‌سازی و بیگانه‌سازی در ترجمه عناوین کتاب داستان کودکان دهه ۹۰ ایران

۱. در پاسخ به پرسش اول پژوهش در ارتباط با اینکه مترجمان بیشتر کدامیک از دو راهبرد بومی‌سازی و بیگانه‌سازی را در ترجمه عناوین کتاب‌های کودکان در دهه ۹۰ در ایران به کار برده‌اند، داده‌های جداول ۳ و ۴ نشان می‌دهند مجموع درصد‌های استفاده شده هر کدام از دو راهبرد بومی‌سازی و بیگانه‌سازی با دیگری متفاوت است. مجموع درصد‌های تکنیک‌های به کار رفته در بومی‌سازی، برابر با ۵۵/۵۵ و در بیگانه‌سازی برابر با ۴۸/۸۸ می‌باشد. با توجه به نتایج به دست آمده، واضح است بومی‌سازی بیشترین استفاده را توسط مترجمان در ترجمه عناوین کتاب‌های داستان کودکان سه الی شش سال در دهه ۹۰ در ایران داشته است. همان‌طور که قبلاً اشاره شد، عمده تحقیقات پژوهشگران حوزه ادبیات کودکان نشان داده است که در ترجمه فارسی اسامی خاص و انتقال عناصر و مفاهیم فرهنگی، راهبرد غالب، بومی‌سازی بوده است. نتایج این مطالعه نیز به نوعی مؤید این موضوع می‌باشد. اکثر مترجمان این حوزه در ترجمه عناوین کتاب‌های داستان ویژه کودکان، بومی‌سازی را بر بیگانه‌سازی ترجیح داده‌اند. به عنوان مثال، در میان عناوین انتخاب شده در این تحقیق، ترجمه "Good job, Ajay!" به «آلن تو می‌توانی!» و

”Mommy in my pocket” به «مامانم را می‌خوام»، از نمونه راهکار به‌کارگیری بومی‌سازی از طریق معادل‌سازی می‌باشد که مترجمان با استفاده از این استراتژی، معنای ضمنی و نه لفظی عناوین را انتقال داده‌اند و ترجمه‌ای صریح از عناوین برای خواننده فراهم آورده‌اند. یکی از دلایل انتخاب راهبرد بومی‌سازی، محدود بودن دانش کودکان نسبت به زبان و فرهنگ‌های بیگانه می‌باشد. مطمئناً با دانش محدود مخاطب، راهبرد بومی‌سازی در انتقال مفاهیم و عناصر زبان بیگانه، بهتر عمل خواهد کرد. همچنین، بومی‌سازی ترجمه در درک و فهم بهتر کودکان از عنوان کتاب تأثیرگذار است.

از سوی دیگر، بی‌تردید نایستی اهمیت راهبرد بیگانه‌سازی را نیز در ترجمهٔ ادبیات کودکان نادیده گرفت. به‌عنوان مثال، مترجمان در ترجمهٔ عناوین ”When pigs fly” به «هر وقت خوک‌ها پرواز کنند» و ”I’m not a chair” به «من صندلی نیستم»، با به‌کارگیری استراتژی کلمه به کلمه معنای ضمنی عناوین را که به ترتیب «هرگز، عمراً» و «من جزو وسایل خانه نیستم»، انتقال نداده‌اند. می‌توان گفت با راهبرد بیگانه‌سازی، روحیهٔ تعامل و دوستی با افراد و دنیای جدید، بیشتر تقویت می‌شود و ذهن کودک برای پذیرش ایده‌ها و مفاهیم جدید، آماده‌تر می‌شود (هوانگ، ۲۰۱۴ به نقل از کلینگرگ، ۱۹۸۶). ادبیات خارجی و ترجمهٔ آن می‌تواند کودک را با دنیای خارج آشنا کند و دانش بینافرهنگی و درک بینافرهنگی او را گسترش دهد. ادبیات ترجمه‌ای کودکان به دنبال این هدف تربیتی است که آگاهی و نگرش فرابومی مخاطب خردسال خود را تقویت کند. این هدف زمانی برآورده خواهد شد که برخی از عناصر فرهنگی بیگانه در متن ترجمه حفظ شود (کلینگرگ کلینگرگ به نقل از الوستد، ۱۳۹۲).

۲. در پاسخ به پرسش دوم پژوهش مبنی بر اینکه در هر کدام از دو راهبرد بومی‌سازی

و بیگانه‌سازی، کدامیک از هفت تکنیک معرفی‌شده در مدل وینی و داربلنه (۱۹۵۸) بیشترین استفاده را داشته است، نتایج این مطالعه نشان می‌دهد، تکنیک معادل‌سازی (۴۶/۶۶ درصد)، بیشترین و تغییر شیوه بیان (۲/۲۲ درصد)، کمترین کاربرد را در بومی‌سازی عناوین کتاب‌های داستان داشته است. از سوی دیگر، در بیگانه‌سازی، تکنیک ترجمه کلمه به کلمه (۴۵/۵۵ درصد) و گرده‌برداری (هیچ موردی یافت نشد)، به ترتیب بیشترین و کمترین کاربرد را داشته‌اند. بنابراین می‌توان گفت مترجمان حوزه ادبیات کودکان، ضمن در نظر گرفتن دانش محدود کودکان، از تکنیک‌های مختلفی در فرآیند ترجمه استفاده می‌کنند و در این تحقیق، از بیشتر تکنیک‌ها برای انتقال مفاهیم زبان بیگانه استفاده نموده‌اند. اما ترجیح آنها ابتدا بر انتقال معنای ضمنی عناصر و مفاهیم مختص فرهنگی و سپس انتقال مستقیم و تحت‌اللفظی اسامی خاص و عناصر فرهنگی می‌باشد که سبب آشنایی بیشتر با زبان‌ها و فرهنگ‌های بیگانه می‌شود. نتایج این مطالعه نیز مؤید این موضوع است.

۶. نتیجه‌گیری

با توجه به دانش محدود کودکان نسبت به زبان‌ها و فرهنگ‌های بیگانه، تعدادی از صاحب‌نظران راهبرد بومی‌سازی و تعدادی دیگر، راهبرد بیگانه‌سازی را توصیه می‌کنند. با توجه به جنبه آموزشی متن ترجمه‌شده برای کودکان، بیگانه‌سازی، باعث آشنایی بیشتر کودک با فرهنگ و زبان بیگانه می‌شود. از سوی دیگر، متن بومی‌سازی شده، در انتقال مفاهیم فرهنگ و زبان بیگانه برای مخاطبینی با دانش و تجربه محدود بازدهی بهتری دارد.

در این مطالعه، تعدادی از عناوین اصلی کتاب‌های داستان ویژه کودکان و ترجمه

آنها مقایسه و بررسی شد. سپس، راهبردها و تکنیک‌های به‌کار رفته در ترجمهٔ آنها تعیین گردید. نتایج نشان داد مترجمان حوزهٔ ادبیات کودکان، در ترجمهٔ عناوین کتاب‌های داستان ویژهٔ کودکان ۳-۶ سال، از هر دو راهبرد بومی‌سازی و بیگانه‌سازی استفاده کرده‌اند. البته میزان آن دو با یکدیگر متفاوت است. در واقع، از بومی‌سازی بیشتر استفاده کرده‌اند. آنها در بومی‌سازی، از تکنیک معادل‌سازی بیشترین بهره را برده‌اند. از سوی دیگر، در بیگانه‌سازی تکنیک ترجمهٔ کلمه به کلمه و گره‌برداری به‌ترتیب بیشترین و کمترین کاربرد را داشته است.

با انجام این مطالعه، پرسش‌های دیگری مطرح شد که پژوهشگران می‌توانند در پژوهش‌های آتی به این موارد بپردازند. به‌عنوان مثال، در ترجمهٔ فارسی اسامی خاص، در عناوین کتاب‌های داستان کودکان، از چه راهبردها و تکنیک‌هایی استفاده شده است؟ مترجمان حوزهٔ ادبیات کودکان، در ترجمهٔ فارسی عناصر و مفاهیم خاص فرهنگی در عناوین کتاب‌های داستان کودکان، از چه تکنیک‌هایی استفاده کرده‌اند؟

منابع

- الوستد، س. (۱۳۹۲). «ادبیات کودکان و ترجمه»، ترجمه محمدرضا رضائیان دلوئی، روزنامه شرق، ۹۶/۵/۲۸
- بهره‌مند، ع. (۱۳۹۹). راهکارهای به‌کارگرفته‌شده در ترجمهٔ انگلیسی به فارسی ادبیات کودک بر مبنای مدل کلینگ‌برگ. *زبان و ترجمه*. ۳(۱۰)، ۱۴۵-۱۵۵
- جان‌نشاری‌لادانی، ز. و عالی‌شوندی، ا. و عسکری، م. و حسنوندی، س. (۲۰۱۵). ترجمه ادبیات کودک از منظر دو پارادایم اسکوپوس و تعادل (مطالعهٔ موردی: داستان شازده کوچولو). *مطالعات زبان و ترجمه*. ۲۲(۳)، ۱۱۷-۱۳۷
- توکل‌دوانی، ش. (۱۳۹۱). *دستکاری در ترجمهٔ ادبیات کودک*. پایان‌نامهٔ ارشد. دانشکدهٔ زبان‌های خارجی. دانشگاه اصفهان.

رضانی، ز. (۱۳۹۱). ترجمه اصطلاحات در ادبیات کودک. پایان‌نامه ارشد. دانشکده زبان‌های خارجی. دانشگاه اصفهان.

زارع بهتاش، ا. و فیروز کوهی، س. (۱۳۸۸). مطالعه تحولات تاریخی راهکارهای بومی‌سازی و بیگانه‌سازی مفاهیم خاص فرهنگی. علوم کاربردی دنیا. ۷(۱۲)، ۱۵۷۶-۱۵۸۲

معاذاللهی، پ. (۲۰۱۱). ترجمه ادبیات کودکان: بررسی ترجمه اسامی خاص شخصیت‌ها به‌طور ویژه. مطالعات ادبیات کودک. ۲(۴)، ۱۵۳-۱۶۸

یزدی، س. (۱۳۹۰). بومی‌سازی و بیگانه‌سازی در ترجمه ادبیات کودک در دهه ۸۰ در ایران. پایان‌نامه ارشد. گروه زبان انگلیسی. دانشگاه آزاد، واحد تهران مرکزی.

Baker, M. (1992). *In Other words, A course book on translation*. London: Routledge.

Epstein, B. J. (2010). Manipulating the next generation: Translating culture for children. *Papers: Explorations into Children's Literature*. 20(1), 41-76.

Huang, k. (2014). *Translating for Children: Cultural Translation Strategies and Reader Responses* (Doctoral thesis). University of Arizona.

Jaleniauskiene, E., Cicelyte, V. (2009). The strategies for translating proper names in children's literature. *Studies about Languages*, 15, 31-42.

Khwira, Z. (2010). *Strategies and Motivations in Translated Children Literature: Defoe's Robinson Crusoe as a Case Study* (Master's Thesis). An-Najah National University.

Klingberg, G. (1986). *Children's fiction in the hands of the translators*. Lund: CWK Gleerup.

Venuti, L. (1995). *The translator's invisibility: A history of translation*. London & New York: Routledge.

Vinay, J. P., Darbelnet, J. (1995). *Comparative stylistics of French and English: A methodology for translation*. Amsterdam: John Benjamins Publishing.

منابع آنلاین

فهرست کتاب‌های ترجمه شده برای کودکان ۳-۶ سال، مأخوذ از

<https://ketabak.org/term/19731>

پیوست جدول ۱: تکنیک‌های به کار رفته در ترجمهٔ عناوین اصلی چندین کتاب داستان ویژهٔ کودکان ۳-۶ سال در دههٔ ۹۰

سال انتشار	تکنیک به کار رفته در ترجمه	ترجمه عنوان اصلی	عنوان اصلی
۹۷	معادل‌سازی	من نگرانم	Worried
۹۸	کلمه به کلمه	بدن تو مال خودته	Your body Belongs to you
۹۳	تبدیل	ومبرلی نگران	Wemberly worried
۹۹	معادل‌سازی	ماشین‌سواری!	Let's go for a drive!
۹۷	کلمه به کلمه	فرانکلین در تاریکی	Franklin in dark
۹۶	معادل‌سازی	چه خواب بدی دیدم!	What a bad dream!
۹۷	معادل‌سازی	همینه که هست	You get what you get
۹۶	معادل‌سازی	جک و نگرانی گنده‌بک	Jack's worry
۹۸	معادل‌سازی	من زمین هستم؛ یک سیارهٔ چند میلیارد ساله	Earth: first 4054 billion years
۹۸	کلمه به کلمه	وقتی اندوه به دیدارم می‌آید	When sadness comes to call
۹۵	معادل‌سازی	هیچ وقت، هرگز	Never ever
۹۴	معادل‌سازی	دو موش ناقلا	The Tale of Two Bad Mice
۹۵	کلمه به کلمه	جانوران جهان	Animals of The World
۹۵	معادل‌سازی	نامه‌های سانی	Meekat Mail
۹۴	کلمه به کلمه	داستان یک خرگوش بد زورگو	The story of a fierce bad rabbit
۹۷	معادل‌سازی	ناروال قهرمان و ژلی فلفلی	Narwhal and Jelly
۹۵	کلمه به کلمه	جرأت داشته باش	Have courage
۹۳	معادل‌سازی	برای هر چیز آماده‌ام	Ready for Anything

۹۵	معادل‌سازی	غافلگیربازی	I will surprise my friend
۹۴	کلمه به کلمه	فقط من و مامانم / فقط من و بابام	Just me and my mom / Just me and my dad
۹۲	کلمه به کلمه	می‌خواهم پاندا را نجات دهم	I'm going to save a Panda
۹۰	کلمه به کلمه	دنیای شما چه رنگی است؟	What color is your world?
۹۱	معادل‌سازی	خرگوش کوچولو خرس را بیدار نکنی!	Don't wake the bear
۹۱	معادل‌سازی	پا، کجا؟	Watch where you go
۹۶	معادل‌سازی	پاستیل‌های ضد قلدری	Bully b. e. a. n. s.
۹۸	معادل‌سازی	بلدی دوست پیدا کنی؟	Making Friends Is an Art!
۹۷	کلمه به کلمه	قورباغه بد اخلاق	Grumpy frog
۹۸	کلمه به کلمه	تمساحی که از آب‌بازی خوشش نمی‌آمد	The crocodile who didn't like water
۹۷	معادل‌سازی	بردن تمساح به مدرسه؟ هرگز!	If you ever want to the bring an alligator to school, don't!
۹۶	معادل‌سازی	مغز شبیه باغ است	Your mind is like a garden
۹۷	معادل‌سازی	آهن تو می‌توانی!	Good job, Ajay!
۹۷	کلمه به کلمه	شیرها از آمپول نمی‌ترسند	Loins aren't scared of shots
۹۹	معادل‌سازی	اسباب‌بازی عزیزم!	I love new toy!
۹۷	معادل‌سازی	از ماکارونی‌های خجالتی تا تخم‌مرغ‌های هیجان‌زده	Shy spaghetti and excited eggs
۹۸	معادل‌سازی	رختخواب خیس	The case of the wet bed
۹۸	کلمه به کلمه	درخت خاطره	The tree of memory
۹۵	معادل‌سازی	انتظار عروسکی	Waiting

۹۹	کلمه به کلمه	یک موجود خیلی عجیب	A very strange creature
۹۰	کلمه به کلمه	من شنگم	I am otter
۹۰	کلمه به کلمه	کتاب مادربزرگ	The grandma book
۹۱	کلمه به کلمه	کتاب پدربزرگ	The grandpa book
۹۱	کلمه به کلمه	کتاب زمین	The earth book
۹۶	معادل‌سازی	همه چیز دربارهٔ دماغ	I am a booger. Treat me with respect!
۹۰	معادل‌سازی	خوبه که با دیگران فرق داری	It's okay to be different
۹۰	کلمه به کلمه	دوستت دارم	I Love You
۹۱	معادل‌سازی	احساس‌های خوب	The Feel Good
۹۹	معادل‌سازی	بلند بگو نه	I said No! a kid to kid guide to keeping private parts private
۹۸	کلمه به کلمه	آبنبات چوبی قرمز بزرگ	Big Red Lollipop
۹۸	کلمه به کلمه	هر وقت خوک‌ها پرواز کنند	When pigs fly
۹۲	کلمه به کلمه	آب چال	The water hole
۹۴	کلمه به کلمه	با دمی شبیه این چه کار می‌کنی؟	What Do you Do with a Tail like This?
۹۷	معادل‌سازی	ما اینجا زندگی می‌کنیم	Here we are
۹۶	کلمه به کلمه	من نمی‌خواهم قورباغه باشم	I don't want to be a frog
۹۴	معادل‌سازی	خرگوش کوچولوی ترسو	When I'm feeling Scared
۹۷	کلمه به کلمه	خانه‌ای در شب	The House in the Night
۹۳	کلمه به کلمه	لباس همیشگی من	My forever Dress
۹۷	معادل‌سازی	بیمارستان که ترس ندارد	My Trip to the Hospital

۹۸	معادل‌سازی	چرا به جوجه اردک کلوچه دادند؟	The Duckling Get a Cookie?
۹۰	معادل‌سازی	مامانم را می‌خوام	Mommy in my pocket
۹۱	معادل‌سازی	هیس! لالا کرده نی‌نی جون	Hush! A tiny Lullaby
۹۱	کلمه به کلمه	دنیا چقدر بزرگ است؟	How Big Is the World?
۹۷	کلمه به کلمه	تیلی و تانک	Tilly and Tank
۹۶	معادل‌سازی	موریس و کتاب‌های پرنده	The fantastic flying books of Mr. Morris
۹۷	معادل‌سازی	آها! ای دنیا	Hello universe
۹۶	معادل‌سازی	هفته آشتی و دوستی در کلاس خانم روباه	Peace Week in Miss Fox's class
۹۰	کلمه به کلمه	سالار مگس‌ها	Lord of the Flies
۹۷	کلمه به کلمه	دشمن	The enemy
۹۰	انطباق	پیراهن تازه بیل	Bill's new frock
۹۸	کلمه به کلمه	دماغ ملکه	The queen's nose
۹۸	کلمه به کلمه	بابا و دایناسور	Dad and the dinosaur
۹۵	کلمه به کلمه	فلیکس به سیرک می‌رود	Felix joins the circus
۹۵	معادل‌سازی	من قورباغه‌ام، تو چی؟	I'm a frog
۹۷	کلمه به کلمه	این پی‌پی مال کیه؟	Whose poop is that?
۹۷	کلمه به کلمه	من صندلی نیستم	I'm not a chair
۹۵	معادل‌سازی	آقای ببر وحشی می‌شود	Mr. tiger goes wild
۹۷	کلمه به کلمه	خرچنگ دست و پا چلفتی	Clumsy crab

Localization and Alienation in Translating the Titles of Children's Story Books: A Case Study of Books for the Age Group of 3–6 Years¹

_____ Mehdi Lavaee Moghaddam² & Matin Mojahed³

Abstract

Topics such as localization and alienation become more important when the readers of translation are children as they become acquainted with foreign culture and cultural elements through translation. Therefore, translators working in this field face many problems. Fiction constitutes a major share of children's literature. This section has its own characteristics. For example, in the titles of story books, there is the possibility of cultural-specific items (CSIs) and names. As a result, translators in this field have to use different techniques to convey foreign language concepts. The present study aims to identify the prevailing strategies and techniques in translating the titles of children's story books. To do this, the main titles of story books for children aged 3–6 years during the 1390s SH in Iran were examined. The corpus of this study consisted of 90 titles of children's story books and the techniques used in each were identified according to the model of Vinay and Darbelnet (1958). The results showed that translators in the field of children's literature, in this period, have used both localization and alienation strategies in translating these titles, but the percentage of each strategy is different. Translators have largely used the localization strategy, in particular equivalence or idiomatic translation procedures. On the other hand, in alienation strategy, the literal translation or literal translation and calque were the most and least frequently used strategies, respectively. The results will be a guide for translators in choosing strategies for translating cultural specific items in children's literature.

Keywords: Alienation, localization, story books titles, technique

1. This paper was received on 16.02.2022 and approved on 22.05.2022.

2. M.A. Student in English Translation Studies, English Language Department, Faculty of Literature & Humanities, University of Birjand, Iran; email: lavaee13601360@gmail.com

3. M.A. Student in English translation studies, English Language Department, Faculty of Literature & Humanities, University of Birjand, Iran; email: matin.mojahed1997@gmail.com